

**ARMOEDE IS OOK
LOKAAL
DE LOKALE
ARMOEDEBAROMETER
TONGEREN**

DECENNIUMDOELEN
Geef armoede geen kans

EEN DECENNIUM ARMOEDIG BELEID

Waarom een lokale armoedebaarometer?

Gemeenten en steden krijgen een steeds belangrijkere rol in de strijd tegen armoede. Zij staan immers, samen met het middenveld en verschillende welzijnsactoren, vooraan in het lokale veld. Daar vinden ze onder hun bewoners gezinnen die leven in of nabij armoede en gezinnen die nood hebben aan versterking, hulp of begeleiding. Zij staan ook vooraan om geconfronteerd te worden met nieuwe noden, doelgroepen en sociale risico's.

Het OCMW-decreet en het decreet lokaal sociaal beleid plaatsen bijgevolg de gemeente, het OCMW of binnenkort de sociale dienst van de gemeente, centraal in een netwerk van organisaties die één voor één vertrekken van de uitbouw van de rechten van de mens.

De decentralisering van het welzijns- en meer bepaald het armoedebestrijdingsbeleid gebeurt binnen een brede beweging waarbij lokale besturen meer verantwoordelijkheden krijgen. Ook op andere beleidsdomeinen worden gemeenten geconfronteerd met nieuwe opdrachten. In vergelijking met Nederland of het Verenigd Koninkrijk gaat dit in België nog niet zo ver. In die en andere landen zijn lokale besturen dé organisator van het sociaal beleid. Dit gaat vaak gepaard met een besparingsoperatie voor de hogere overheden, met alle gevolge van dien voor het lokaal sociaal beleid. De Vlaamse decentralisering verloopt –voorlopig?— anders.

Meer bevoegdheden veronderstelt ook meer beleid. De uitdaging voor de Vlaamse gemeenten en steden is dan ook het uittekenen van een armoedebestrijdingsbeleid.

Eén zijde van die uitdaging is dat gemeenten heel wat moeten ondergaan waar ze zelf geen vat op hebben. Want het zijn niet zij die verantwoordelijk zijn voor complexe situaties die veelal het resultaat zijn van mondiale ontwikkelingen, zoals de toenemende globalisering, de economische crisis en de toenemende migratie- en vluchtelingenstromen. De lokale overheden zijn ook niet verantwoordelijk voor het Vlaamse of federale beleid rond bijvoorbeeld minima, werkloosheidsuitkeringen, de kostprijs van energie en water, het woonbeleid, ... Maar ze dragen er wél de gevolgen van.

De andere zijde van de uitdaging is dat gemeenten wél een beleid kunnen voeren: een sociaal woonbeleid, toegankelijke scholen, voldoende kinderopvang, een inclusief leefloonbeleid, een outreachende werking, een sociaal energiebeleid, samenwerking met armoedeorganisaties, middenveld en welzijnsactoren, ... Kortom, gemeenten kunnen een breed armoedebestrijdingsbeleid ontwikkelen, uitbouwen en financieren.

Meer bevoegdheden veronderstellen ook meer middelen. Deze komen van Vlaanderen en de federale overheid, maar komen ook van de eigen belastingen. Een breed welzijns- en armoedebestrijdingsbeleid houdt dan ook een inkomsten- en uitgavenbeleid in dat kiest voor armoedebestrijding en meer welzijn.

Een lokale armoedebaarometer helpt gemeenten bij het maken van die keuzes.

Een lokale armoedebaarometer

De Armoedebaarometer van Decenniumdoelen vormt de basis van de lokale armoedebaarometer. Deze lokale armoedebaarometer bevat eveneens lokale decenniumdoelen: elke gemeente helpt mee de armoede in Vlaanderen of België te halveren op 10 jaar tijd.

De lokale armoedebaarometer omvat drie decenniumdoelen: de halvering van de kinderarmoede; de halvering van de werkloosheid en het bereiken van het sociaal objectief m.b.t. sociale woningen. Deze drie decenniumdoelen worden verder uitgewerkt met andere cijfers. Hiermee kan elke gemeente een daadkrachtig armoedebestrijdingsbeleid uitwerken.

We vergelijken enkel binnen de gemeente. Vergelijking tussen gemeenten is immers moeilijk. Gemeenten verschillen net teveel van elkaar, zelfs binnen de 15 clusters van de Belfius-indeling. Hoe kan je Aalst met bijvoorbeeld Turnhout vergelijken? Beiden zitten in dezelfde cluster, maar beide steden verschillen hemelsbreed van elkaar. De vraag is dus, wat is de meerwaarde van de vergelijking? Zeker omdat gemeenten heel wat moeten ondergaan. Bovendien spelen de lokale omstandigheden soms een grote rol: sommige gemeenten hebben omwille van hun woonpatrimonium (19^e -eeuwse arbeidersbuurten) een goedkoper huurbestand en hierdoor meer lagere inkomensgroepen.

Gemeenten zijn binnen bepaalde grenzen zelf verantwoordelijk voor een breed welzijns- en armoedebestrijdingsbeleid. De lokale armoedebaarometer helpt gemeenten, armoedeorganisaties en middenveld om die verantwoordelijkheid te duiden en te sturen. De lokale armoedebaarometer is een actie-instrument waarmee het politieke debat over een eigen armoedebestrijdingsbeleid kan gevoerd worden.

In tegenstelling tot de Armoedebaarometer is de lokale armoedebaarometer niet allesomvattend. Er ontbreken namelijk heel wat gegevens over de lokale gezondheid, de geletterdheid, de participatie van mensen die leven in of nabij armoede, ... Dit gebrek is een pleidooi voor een nog gedetailleerdere gegevensverzameling. Als gemeenten meer bevoegdheden krijgen, dan moeten ze ook hun beleid kunnen monitoren. Dit is een gedeelde verantwoordelijkheid tussen lokale, Vlaamse en federale overheden.

Decenniumdoelen

Jos Geysels

Voorzitter Decenniumdoelen

Michel Debruyne

Coördinator Decenniumdoelen

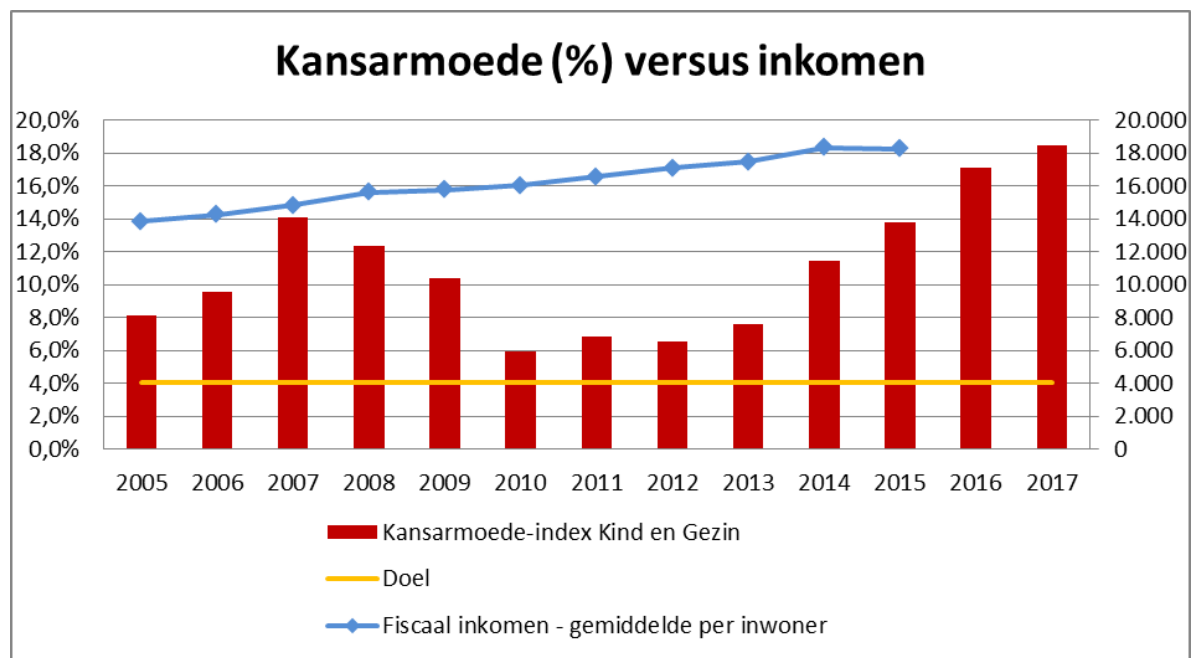
Decenniumdoelen is een samenwerking tussen Netwerk tegen Armoede, Welzijnszorg, Samenlevingsopbouw Vlaanderen, SAM, ABVV, ACV, ACLVB, Christelijke Mutualiteiten, Socialistische Mutualiteiten, UitdeMarge, Minderhedenforum, Beweging.net en wordt ondersteund door CERA

De lokale armoedebarmeter van Tongeren

1. Armoede versus inkomen

De belangrijkste indicator om de lokale armoede te meten is de kansarmoede-index van Kind en Gezin. De Europese armoede-indicatoren die Vlaanderen en België gebruiken zijn niet te vertalen naar het lokale niveau. De Kind en Gezin-indicator vertelt ons enkel over de armoede bij gezinnen met jonge kinderen. Deze indicator vertelt dus niet over armoede bij gezinnen met oudere kinderen of gepensioneerde gezinnen. Daarom moeten we deze indicator met andere combineren.

Toch is deze Kind en Gezin-indicator zeer belangrijk. Deze indicator geeft ons een inzicht in hoe armoede de komende jaren zal evolueren: een stijgende of dalende evolutie vertelt ons iets over de dalende of groeiende armoede. Helaas is wie als kind armoede kent, vaak gedoemd om later ook armoede te kennen.

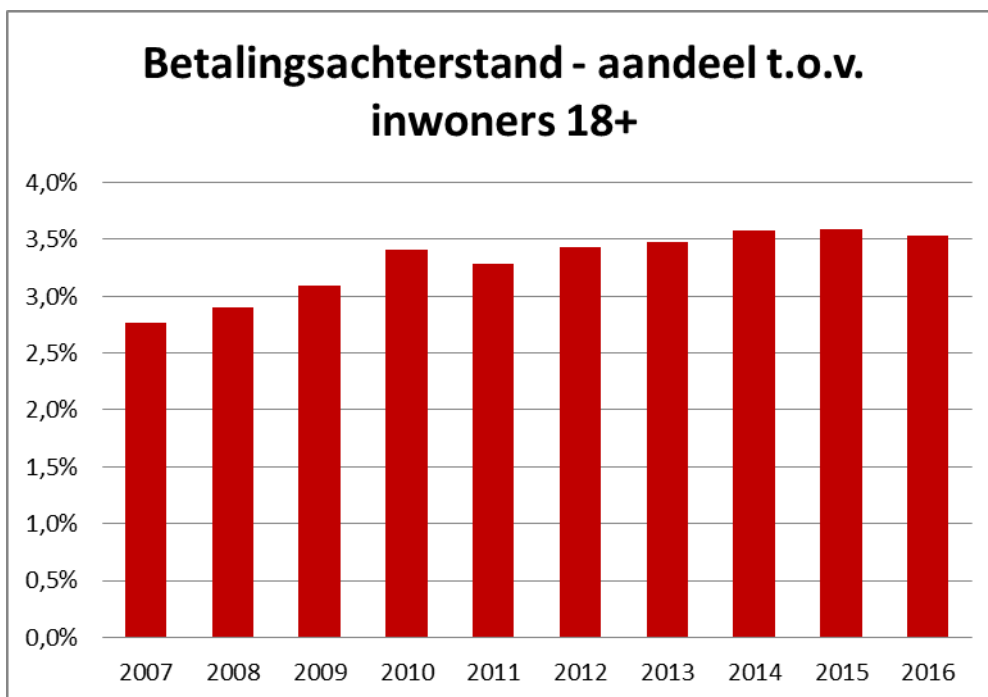
Het armoede-decenniumdoel voor Tongeren ligt op 4%; dit is een halvering van de Kind en Gezin-armoede in 2005. De Kind en Gezin-indicator voor Tongeren stijgt eerst van 8,1% in 2005 naar 14,1% in 2007 waarna ze zakt tot 5,9% in 2010. Vervolgens vertoont de grafiek een sterk stijgende lijn naar 18,5% in 2017. Met een stijging van meer dan 8 procentpunt is dat meer dan een verdubbeling ten opzicht van 2005! Daarmee ligt het decenniumdoel verder weg dan ooit.

De Kind en gezin-indicator meet de armoede onder gezinnen met pasgeboren kinderen en heel jonge gezinnen. De indicator vlakt de armoede af door telkens het gemiddelde van drie jaar te nemen. Zo worden grote incidentele wijzigingen opgevangen.

De Kind en Gezin-indicator biedt een blik op de toekomst van de armoede in Tongeren (en Vlaanderen). Meer en meer kinderen worden geboren in armoede. Dit bepaalt meer dan andere zaken hun leven. Binnen 15 jaar zijn de jongeren geboren tussen 2011 en 2015 ongeveer 18 jaar en hebben ze weinig kans om nog uit de armoede te geraken.

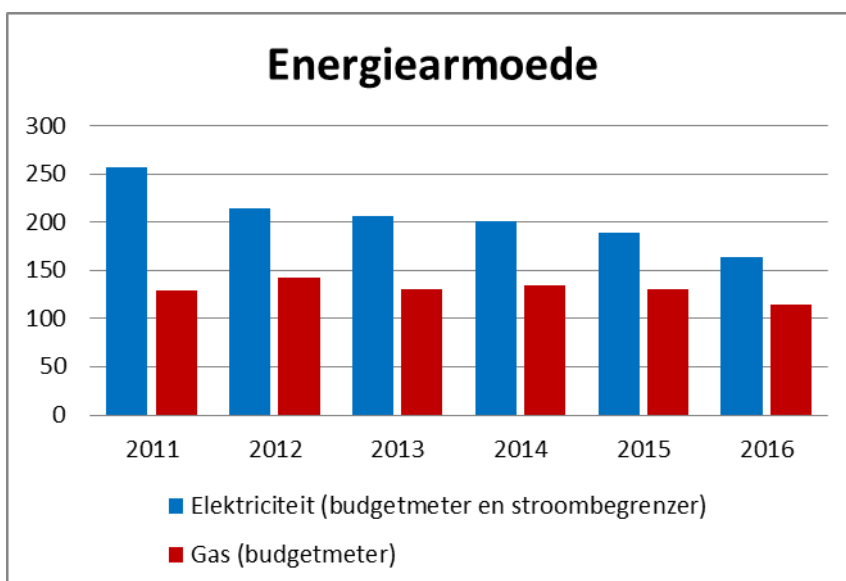
We vergelijken de Kind en Gezin-indicator met de evolutie van het fiscaal inkomen van de Tongerse bevolking. De fiscale ontvangsten stijgen van 13.862 euro in 2005 tot 18.272 euro in 2015. De hoge kinderarmoede vraagt extra middelen. Naast eigen inbreng zal ook solidariteit met Tongeren vanuit Vlaanderen het antwoord moeten zijn.

De Kind en Gezin-indicator biedt één beeld van armoede in de stad Tongeren. Een andere indicator is de betalingsachterstand. Deze indicator geeft ons een beeld van de omvang van de armoede of het armoederisico in Tongeren.

We hebben enkel gegevens vanaf 2007 tot 2016. De grafiek toont een stijgende trend van 2,8% in 2007 naar 3,6% in 2015 waarna ze lichtjes zakt tot 3,5% in 2016.

De stijgende lijn van de betalingsachterstand met Tongeren zorgen baren: het betekent dat een groeiende groep gezinnen het jaarlijks moeilijk heeft om hun facturen te kunnen betalen. In Tongeren gaat het over 899 personen.

We zien een andere evolutie als we kijken naar de energiearmoede. De volgende grafiek geeft de evolutie weer van zowel de gas- als de elektriciteitsarmoede. De grafiek van het aantal actieve budgetmeters voor elektriciteit met stroombegrenzer toont een dalende lijn van 257 in 2011 naar 164 in 2016. Na een stijging van 129 in 2011 naar 143 in 2012 daalt het aantal actieve budgetmeters voor gas tot 114 in 2016.

Ondanks die dalende trends moeten nog steeds heel wat gezinnen in de kou of in het donker leven.

De grafiek van energiearmoede toont een mogelijk beeld van hoe de stad Tongeren armoede aanpakt. De werking van de Lokale Adviescommissie is hier bepalend. De LAC moet immers voorkomen dat gezinnen afgesloten worden van elektriciteit, gas of water of zoekt naar een oplossing voor her aansluiting. Momenteel werken de LAC's in Vlaanderen op zeer uiteenlopende manieren: OCMW's geven een eigen invulling aan de LAC-werking, afhankelijk van hun beleidskeuzes, hun visie op hulpverlening, het aantal personeelsleden ...

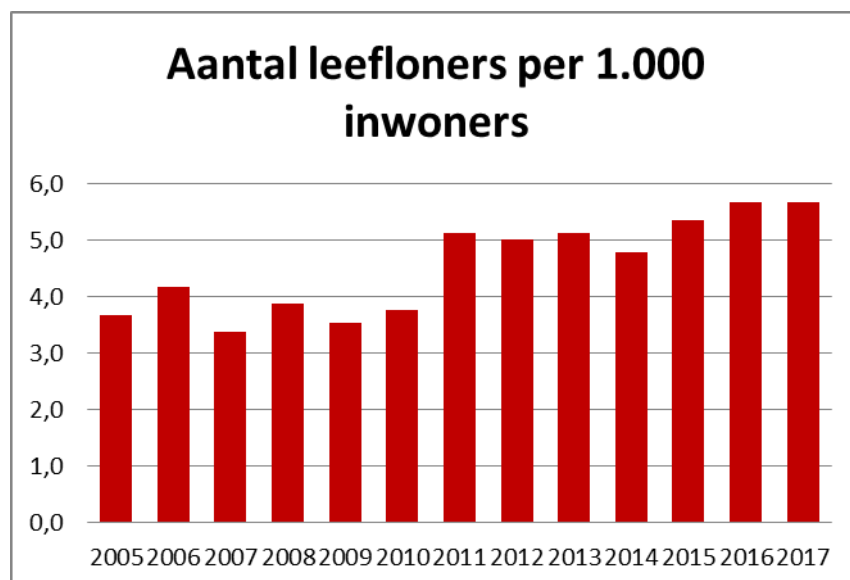
Met deze drie indicatoren kunnen we een beeld schetsen van de armoede in Tongeren: de lichte daling van de energiearmoede brengt geen zoden aan de dijk. De kansarmoede loopt erg hoog op en ook de betalingsachterstand gaat in stijgende lijn.

Deze indicatoren geven ons een blik op de toekomst: een blijvende duale samenleving ontwikkelt zich in Tongeren.

2. Wie is arm?

Bovenstaande grafieken geven een indicatie van de armoede te Tongeren. De volgende twee geven een beeld van wie er in armoede leeft.

De eerste grafiek geeft een beeld van de evolutie van het aantal leefloners te Tongeren. Een relatief laag aantal Tongerenars ontvangt een leefloon. Toch vertoont de grafiek globaal genomen een stijgende lijn: van 3,68 naar 5,67 per duizend inwoners. Die stijging moet Tongeren zorgen baren.

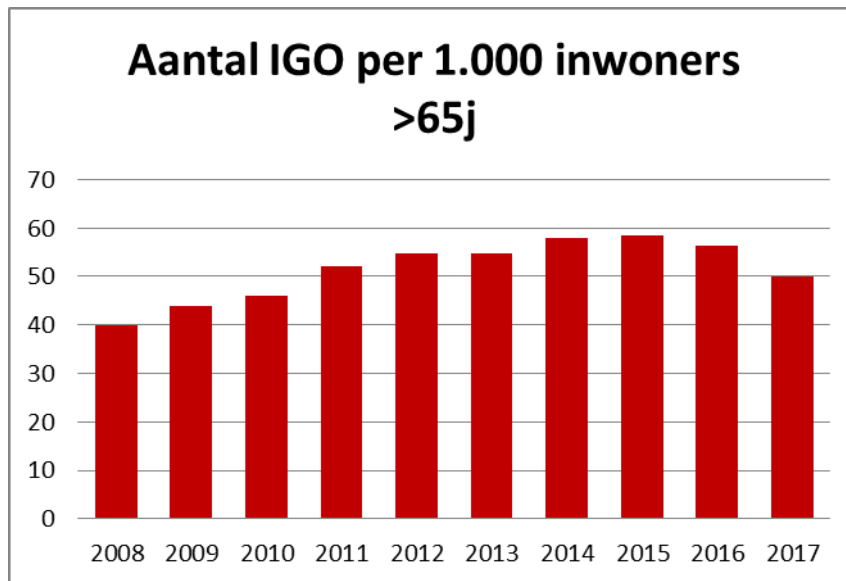
In 2017 moeten 175 Tongerse gezinnen leven van een armzalig leefloon.

De vraag is: welk beleid voert de stad Tongeren voor deze gezinnen? Is dit een genereus beleid of ...?

De tweede grafiek geeft ons een zicht op de evolutie van het aantal arme ouderen. Tongeren kent heel wat ouderen die met een inkomensgarantie voor ouderen (IGO) moeten leven. De grafiek vertoont een duidelijke stijgende lijn tussen 2008 en 2015: van 40 naar 58,5 per duizend inwoners van 65 jaar of ouder. Daarna daalt het aantal tot 50,1 promille in 2017.

In 2017 zijn er 338 ouderen die moeten overleven met een armzalige IGO.

Ook hier rijst de vraag welk beleid de stad Tongeren voert voor deze groep ouderen.

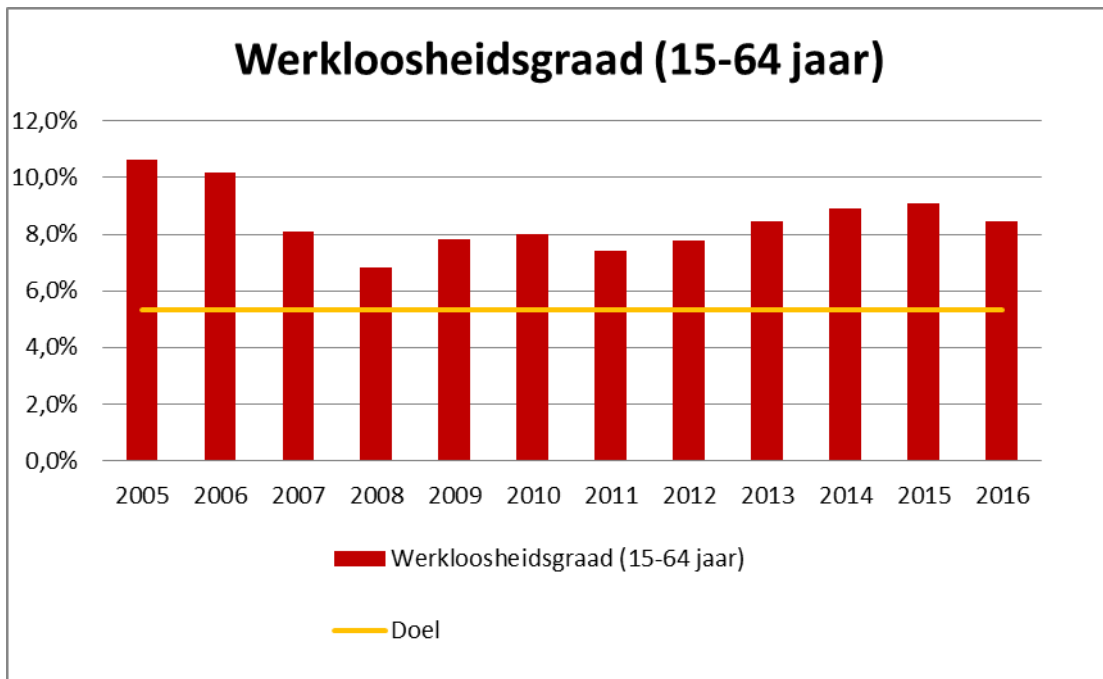
Wie is arm? De bovenstaande grafieken geven een indicatie: vooral oudere personen en mensen met een leefloon leven met een armoederisico of onder de armoedegrens.

3. Wie werkloos is, is meestal arm

Naast gepensioneerden en leefloners leven personen die lang werkloos zijn vaak in armoede. De recente federale maatregelen die langdurige werkloosheid bestraffen, duwen mensen in de armoede. Of deze bestraffing mensen helpt is echter geen uitgemaakte zaak. Integendeel, hoe harder gezinnen moeten proberen te overleven, hoe moeilijker het wordt om uit armoede te geraken¹.

De werkloosheidscijfers voor Tongeren schommelen: na een daling van 10,2% in 2005 naar 6,8% in 2008 stijgen ze opnieuw tot 8% in 2010 om na een lichte daling terug te keren te stijgen tot 9,1% in 2015. In 2016 dalen de cijfers terug tot 8,4%.

Het decenniumdoel is vastgelegd op 5,3%. De werkloosheidsgraad ligt, ondanks een daling van 2,2% ten opzichte van 2005, nog steeds ruim 3 procentpunt verwijderd van het decenniumdoel.

Wie zijn de werklozen in Tongeren? We hebben er een zicht op voor 2015: in Tongeren is 8,8 % van de personen van EU-afkomst werkloos. Voor Tongenaars uit Europese niet-EU-landen is dat 16,2%, voor deze uit andere landen 12,6% en voor Tongenaars afkomstig uit Turkije of de Maghreblanden is dat 11,4%.

De werkloosheid blijft hoog in Tongeren. Het decenniumdoel werd nooit bereikt. Heel wat personen met een migratie-achtergrond zijn werkloos.

Heeft Tongeren een beleid gericht op deze verschillende groepen?

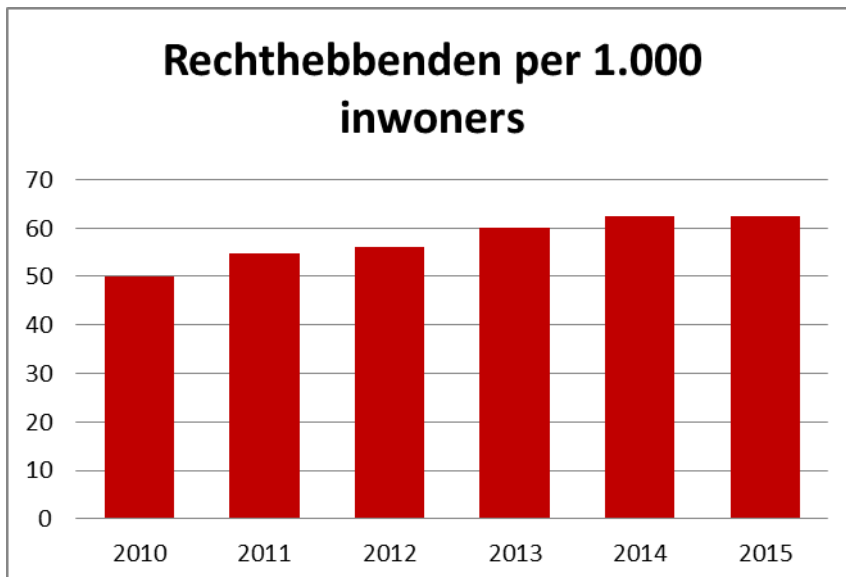
4. Gezondheid

Wie arm is, is ziek of wie langdurig ziek is, is arm. Wie extra zorg nodig heeft, heeft meer middelen nodig om deze te bekostigen. Hiervoor heeft Vlaanderen onder meer de zorgverzekering ingevoerd. De zorgverzekering bekijkt enkel de graad van de nodige zorg. Wie extra zorg nodig heeft kan rechthebbend zijn op een maandelijkse zorgpremie.

De zorgpremie geeft m.a.w. geen indicatie of mensen met zorg in armoede leven. Ze duidt enkel het aantal rechthebbenden aan die extra ondersteuning nodig hebben: de zorgpremie helpt hen hierbij.

Het aantal rechthebbenden op een zorgpremie geeft wel een duiding welk welzijnsbeleid de stad Tongeren moet voeren. De grafiek vertoont een stijgende trend: het aantal rechthebbenden stijgt tussen 2010 en 2015 van 49,9 tot 62,6 per duizend inwoners ouder dan 65 jaar.

2.906 personen in Tongeren die een zorgpremie ontvangen.

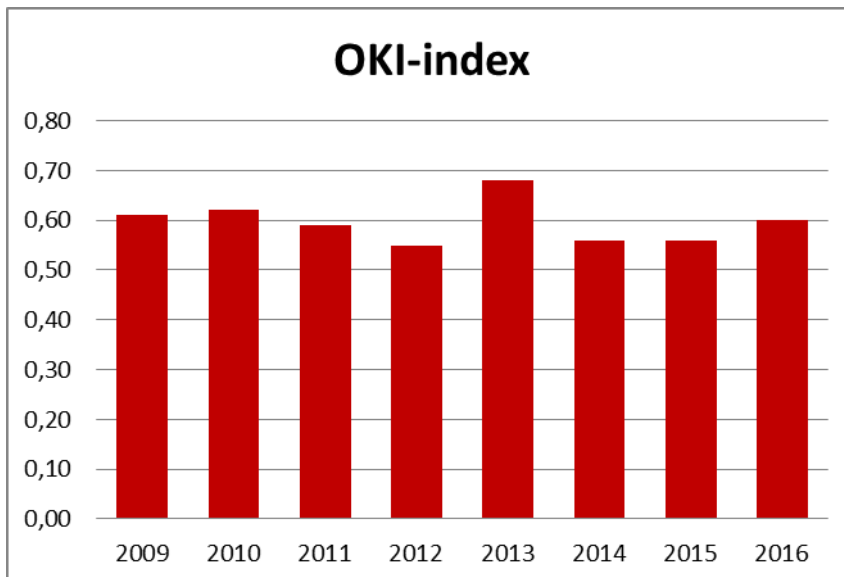
Personen met een IGO kunnen een zorgpremie ontvangen. Beide grafieken moeten dan ook samen gelezen worden. De zorgpremie kan voor veel ouderen een belangrijk verschil uitmaken. De vraag is of Tongeren een beleid voert voor deze groepen?

5. Onderwijs

Onderwijs was in de vorige eeuw de grote gelijkmaker. Dankzij (de democratisering van) het onderwijs is er een serieuze sociale mobiliteit op gang gekomen. Onderwijs dat alle jongeren een kans geeft is ook vandaag meer dan belangrijk.

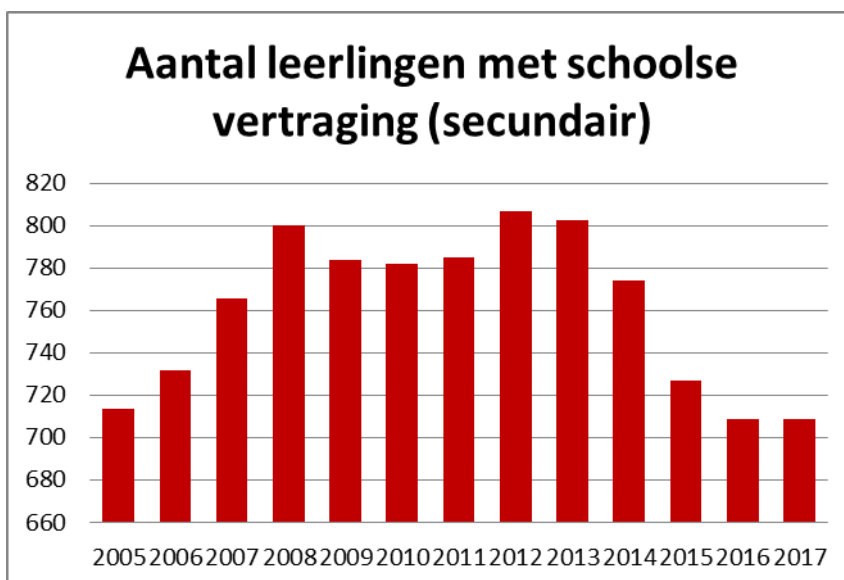
De Kind en Gezin-kinderarmoede-indicator toont voor Tongeren een uiterst negatieve trend. Stijgende kinderarmoede zal op termijn impact hebben op de schoolresultaten. We kunnen verwachten dat de jonge kinderen die vandaag in armoede opgroeien, morgen met achterstand of zelfs zonder diploma de school verlaten. We kunnen verwachten dat deze jongeren morgen de waterval in het onderwijs meemaken. Tongeren heeft er dan ook alle belang bij om een inclusief onderwijsbeleid te voeren.

Vlaanderen heeft een onderwijsarmoede-indicator ontwikkeld: de OKI-Indicator. Deze wordt berekend als het aantal van de 4 leerlingenkenmerken (Thuistaal niet-Nederlands, Laag opleidingsniveau van de moeder, Ontvangen van een schooltoelage, Wonend in een buurt met hoge mate van schoolse vertraging) waaraan de leerlingen voldoen, gesommeerd voor alle leerlingen, en vervolgens gedeeld door het totaal aantal leerlingen. De OKI is bijgevolg een cijfer tussen 0 en 4. Hoe hoger, hoe meer kans op kansarmoede.

De OKI-index voor Tongeren ligt relatief laag en vertoont een redelijk stabiele lijn. Ze schommelt rond 0,6. De vraag is wel hoe deze index verder zal evolueren gezien de zorgwekkende evolutie van de Kind en Gezin-indicator.

Een andere indicator is het aantal leerlingen met schoolse achterstand. Deze indicator vertoont een ander beeld. Het aantal jongeren die een schoolse vertraging oplopen stijgt van 714 in 2015 naar 800 in 2008. Na een lichte daling stijgt het aantal opnieuw tot 807 in 2012. Vanaf 2013 zien we een dalende lijn tot 709 in 2016 en 2017. Ondanks de hoopvolle dalende lijn van de voorbije jaren, zijn er nog steeds ruim 700 Tongerse jongeren die het moeilijk zullen hebben op de arbeidsmarkt en bijgevolg gemakkelijker in armoede terecht kunnen komen.

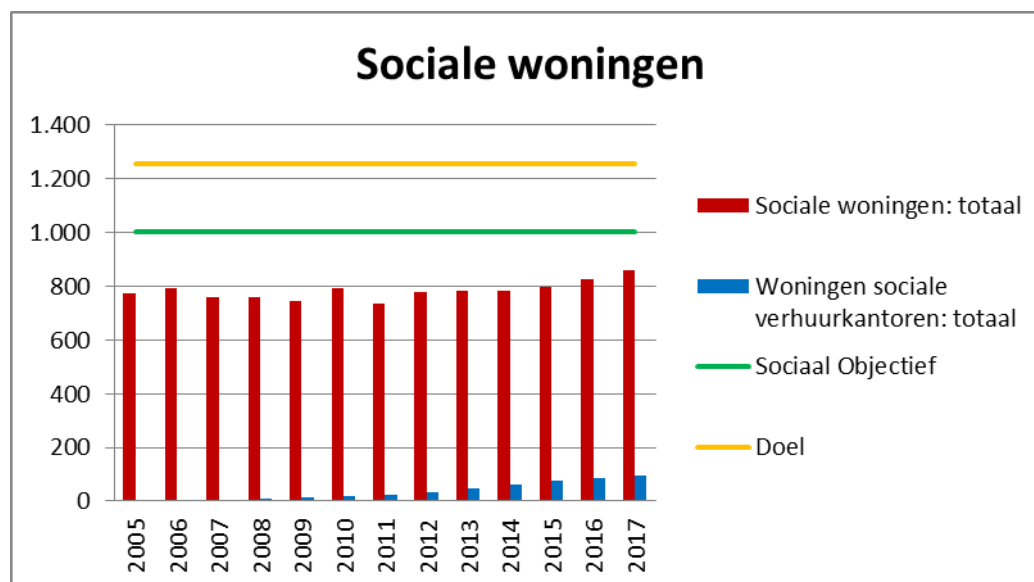
Jongeren die Nederlands niet als thuistaal hebben lopen veel vaker een schoolse achterstand op: 23,1% tegenover 4% van de jongeren die wel Nederlands als thuistaal hebben.

De Kind en gezin-indicator geeft aan dat deze groep niet zal verminderen. Heel wat kinderen worden geboren in armoede of zijn jong in armoede. Vooral kinderen die moeders hebben met een

migratieachtergrond worden getroffen. 2 op 5 van deze kinderen leven in kansarmoede. De uitdaging voor Tongeren is dan ook helder: een inclusief schoolbeleid is nodig.

6. Wonen

Wonen is het domein waar een gemeente of stad een verschil kan maken. Een gemeente maakt via haar ruimtelijk beleid en via haar woonbeleid een wezenlijk verschil: een sociaal woonbeleid helpt gezinnen uit armoede.

Vlaanderen heeft voor alle gemeenten een sociaal objectief vastgelegd. Dit sociaal objectief voor Vlaanderen is echter 25.000 sociale woningen lager dan het decenniumdoel. Het is met andere woorden een bescheiden decenniumdoel. Voor de stad Tongeren ligt het sociaal objectief op 1.004.

We vergelijken het aantal sociale woningen ook met het decenniumdoel. Deze ligt voor Tongeren op 1.255 sociale huurwoningen.

We zien twee trends: ondanks stijgingen in 2006 en 2010 daalt het aantal sociale woningen van 772 in 2005 naar 735 in 2011. Daarna vertoont de grafiek een stijgende lijn naar 858 in 2017. Over de getoonde periode zijn er dus 86 sociale woningen bijgekomen. Het aantal SVK-woningen groeit eveneens: van 4 in 2007 tot 97 in 2017. Dat is een toename van 93 SVK-woningen.

We zien dus dat het woonbeleid van Tongeren—vooral sinds 2011— gericht is op een toename van het aantal sociale huurwoningen. Tongeren kan echter nog niet op haar lauweren rusten: met inbegrip van de SVK-woningen komt Tongeren nog steeds 49 woningen tekort. Om het decenniumdoel te bereiken moet Tongeren een extra inspanning leveren: er zijn nog eens 251 woningen nodig.

Dit heeft gevolgen voor huurders op de private huurmarkt. Te weinig sociale woningen betekent steeds meer huurders die te hoge woonlasten moeten betalen en die in armoede terecht komen. Voor 2016 hebben we cijfers: 44% van de huurders moet meer dan 30% van hun inkomen besteden aan woonlasten, dit is meer dan 2 op 5 huurders!

Ook hier heeft Tongeren een belangrijke uitdaging: sociale woningen zijn een belangrijk instrument in de strijd tegen armoede. Meer sociale woningen zijn nodig om gezinnen uit armoede te halen.

7. Uitdagingen voor Tongeren

Net zoals andere gemeenten staat Tongeren voor heel wat uitdagingen. De lokale armoedebaarometer legt de grote uitdagingen bloot.

De kansarmoede stijgt het voorbije decennium sterk tot 18%. Dat is een ruime verdubbeling ten opzichte van 2005. Dit vertaalt zich de komende jaren in armoede op school, jongeren met schoolse achterstand en op lange termijn werkloosheid.

Gemeenten kunnen een beleid voeren gericht op kinderarmoede: de gezinnen opsporen, begeleiden, een menswaardig bestaan geven en een schoolbeleid voeren dat rekening houdt met kinderarmoede.

Uit de bovenstaande grafieken en cijfers blijkt ook het hoog aantal mensen met een migratieachtergrond dat rond de armoedegrens leeft. In vergelijking met personen geboren in België hebben zij een veel grotere kans op werkloosheid, op schoolse achterstand (1 op 4), en op kinderarmoede (2 op 5).

Een integratiebeleid en een antidiscriminatiebeleid gaan hand in hand. Dit is ook voor Tongeren een uitdaging.

Ook heel wat gezinnen van Belgische origine leven in armoede: kansarmoede stellen we immers vast bij 1 op 8 kinderen met een moeder van Belgische origine! Werkloosheid ligt de voorbije jaren boven de 8%, de betalingsachterstand stijgt en de energiearmoede daalt.

Zowel het aantal leefloners als het aantal ouderen met een IGO stijgen. Het sociaal beleid van Tongeren kan een tandje bijsteken.

Het sociaal en integratiebeleid kan zeer effectief zijn: het helpt mensen uit armoede, het helpt mensen die een beroep doen op het OCMW, het integreert mensen in de Tongerse samenleving. Tongeren kan meer investeren in een ruim sociaal beleid, maar heeft ook nood aan solidariteit van omliggende gemeenten en Vlaanderen.

Vooraf in de voorbije jaren investeerde Tongeren in het sociale huisvestingsaanbod. Desondanks vereist de sociale woonnood extra inspanningen van het Tongerse woonbeleid. Het hoog aantal gezinnen die meer dan 30% van hun inkomen aan huur besteden is een mogelijk teken aan de wand.

ⁱ Zie ook Decenniumdecenniumdoelen, 10 jaar armoedebaarometers, een decennium armoedig beleid.